

Té westelijk gelegen, maar misschien wel zuidelijk genoeg !

Libellen in West-Vlaanderen, een stand van zaken.

Marc Tailly (1), Geert De Knijf (1,2) Anny Anselin (1,2)

(1) Libellenvereniging Vlaanderen, Hoonakkerdreef 35, 8791 Waregem – marc.tailly@pandora.be—(2) Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek – INBO, Kliniekstraat 25, 1070 Brussel

Summary. **To much west, but maybe southernly enough ! Dragonflies in Western Flanders, a state of the art.** The recently published belgian atlas shows that the western province of the country is clearly the poorest one for dragonflies. 43 species were yet observed, but in comparison the richest 5x5km UTM square, in the Antwerp province, has 48 species on itself. Even well explored sites in Western Flanders have a maximum of 25 species. Reasons may be diverse: oligotrophic and mesotrophic standing water or clear rivers and brooks are rare. But also the limit of the distributional range of e.g. *Sympecma fusca* is the North Sea coast, explaining probably the rather fluctuating presence of the species. On the other hand several species of more Mediterranean origin are well represented (e.g. *Lestes barbarus* and *Erythromma viridulum*) and *Crocothemis erythraea* founded its first stronghold in Belgium in this province. The past of the province is extremely poorly documented with as exception the presence of *Lestes dryas* in the coastal area till 1955.

Wie door de recent verschenen libellenatlas bladert (De Knijf et al., 2006) kan er niet omheen dat West-Vlaanderen wat betreft libellen duidelijk de armste provincie is in ons land.

In West-Vlaanderen werden tot op heden in totaal 43 soorten waargenomen (waarvan 4 niet meer sinds 1990 en 6 soorten sinds 2000); het soortenrijkste 5x5km hok in België (Mol in de Antwerpse Kempen) telt alleen al 48 soorten. Wie veel soorten wil zien moet zonder twijfel naar de Antwerpse of Limburgse Kempen.

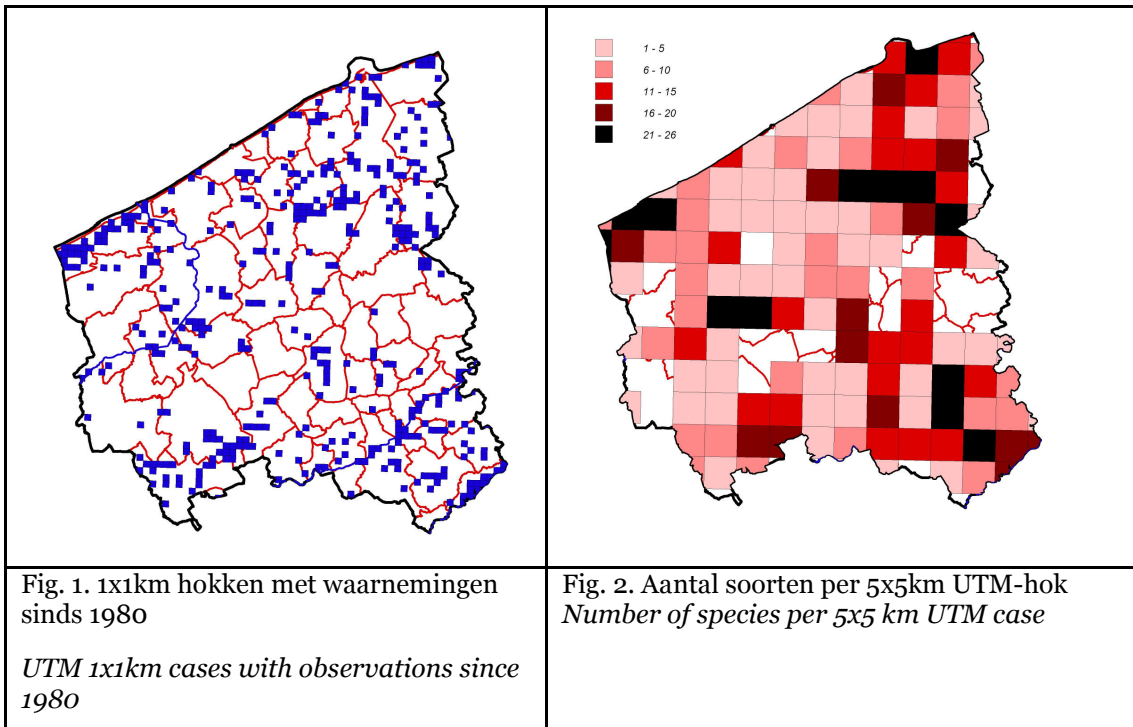
Uit West-Vlaanderen zijn er op heden 8700 waarnemingen bekend (voor Vlaanderen in totaal 63000), wat bijna 14 % is. Het betekent niet per definitie dat de provincie onderbemonsterd zou zijn, want bij gelijke waarnemersinspanning zijn de kansen op veel soorten kleiner dan gemiddeld in Vlaanderen. Zelfs goed onderzochte gebieden halen hier “slechts” een maximum van 20 à 25 soorten. (zie fig. 2)

De redenen voor deze armoede kunnen divers zijn. Enerzijds vormen vooral voedselarme en matig-voedselarme plassen en natuurlijke, zuurstofrijke en niet vervuilde beken en rivieren het leefgebied van de zeldzamere en interessantere soorten en dergelijk biotoop is in West-Vlaanderen schaars. Anderzijds is de westelijke ligging misschien ook een beperkende factor voor oostelijker soorten (zo vormt West-Vlaanderen de areaalgrens voor de Bruine winterjuffer *Sympecma fusca* wat misschien het erg wisselend voorkomen van deze juffer verklaart).

Anderzijds vestigen zuidelijke immigranten zich blijkbaar wel wat makkelijker en sneller in West-Vlaanderen. Zo vormde de Vuurlibel *Crocothemis erythraea* in deze provincie (samen met een paar zuidelijke en/of warme gebieden in Wallonië) sneller vaste populaties dan in de rest van het land, zijn er ook historische waarnemingen van de Zwervende pantserjuffer *Lestes barbarus* uit de duinen en is de Kleine roodoogjuffer *Erythromma viridulum* reeds lang gewoon in de provincie.

Oude gegevens (van voor 1970) zijn erg schaars en eigenlijk beperkt tot de kuststrook (met eertijds voorkomen van *Lestes dryas*, tot 1955). Over De Blankaart van vroeger - waarvan we ons aan de hand van de foto's van Massart een idee kunnen vormen van de vegetatie in het begin van de 20^e eeuw en de navenante potenties voor libellen - weten we bijvoorbeeld niets. Eigenlijk begon de echte inventarisatie in de provincie slechts met het pionierswerk van Anny Anselin in het Brugse in de jaren '70.

West-Vlaanderen is overduidelijk de armste provincie voor libellen

De streken met de meeste soorten zijn de zandstreek ten zuiden van Brugge (met o.a. Vloethemveld), de Westkust, de Blankaart, het provinciaal domein Palingbeek en Vierlingen bij Ieper, Zuid-Westvlaanderen met De Gavers, Het Orveytbos en de Scheldemeersen en ook Roeselare en het gebied Zeebrugge-Heist. Zwak scoren – niet geheel onverwacht – de intensieve landbouwgebieden in het midden van de provincie, maar ook bijna de volledige polders blijken eerder soortenarm. En dit laatste is allicht maar gedeeltelijk te wijten aan te weinig bezoeken aangezien ook erg gewone soorten daar weinig vertegenwoordigd zijn.

referenties

De Knijf, G., Anselin, A., Goffart, P. & Tailly, M. eds., 2006. De libellen (Odonata) van België: verspreiding - evolutie - habitats. Libellenwerkgroep Gomphus ism Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek, Brussel. 368 pp.

PS. West-Vlaanderen: dit voorjaar werden wel op diverse andere plaatsen ook Smaragdlibbel (*Cordulia aenea*) gevonden.

Fout uitgeslopen

Op 16 mei vonden Eckhart Kuijken en Christine Verscheure in de Gulke Putten te Wingene een vers uitgeslopen vrouwtje van de Blauwe glazenmaker (*Aeshna cyanea*), meteen een fenologierecord. Op een van de vleugels zat een zakje met daarin een groen vocht, zie foto. Het beest had er volgens de waarnemers duidelijk last van.

De verklaring is de volgende: de vleugels bestaan uit twee op elkaar liggende doorzichtige membranen waartussen zich aanvankelijk hemolymfe (volksverhaal: insectenbloed) bevindt. Dit hemolymfe is bij libellen groengekleurd. Bij het ontplooiën van de vleugels bij het uitsluipen "versmelten" beide lagen waarbij het groene hemolymfe ertussen verdwijnt. Hier is dus blijkbaar iets fout gelopen en is er nog hemolymfe blijven zitten op een plek. Ongelukjes bij het uitsluipen komen trouwens wel meer voor; zo zijn een of meer niet geheel vlak ontvouwde vleugels niet zo zeldzaam. O.a. een plotse temperatuursval bij het nachtelijk uitsluipen zou daar een oorzaak van zijn.

Met dank aan Robby Stoks voor de deskundige uitleg.

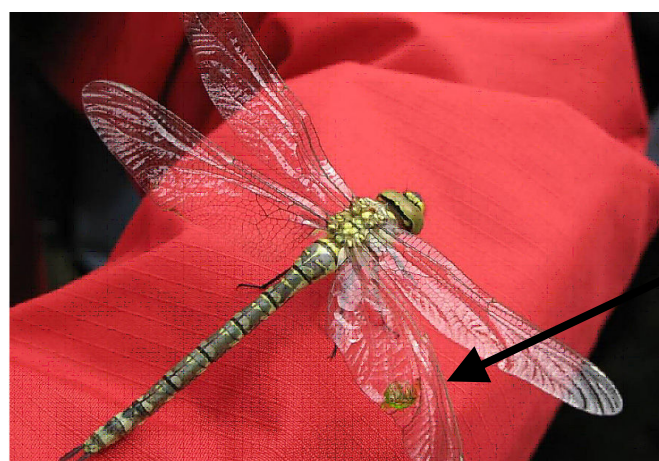

foto Christine Verscheure